

Töton Şövalyelerinin Ortaya Çıkışı ve Geç Ortaçağ'da Kuzey Avrupa'da Tesiri

Halil YAVAŞ*

Özet

Haçlı seferleri sonrasında, Müslümanların Kudüs ve civarını geri almak için giriştikleri saldırıları püskürtmek ve bu toprakları elde tutmak amacıyla birçok askerî tarikat kurulmuştur. Bunların başında Tapınak Şövalyeleri, St. John Şövalyeleri ve Töton Şövalyeleri gelmektedir. Bu tarikatlardan Tapınak Şövalyeleri tamamen askeri amaçla kurulmuşken, Töton ve St. John Şövalyeleri ise savaş koşullarında sağlık hizmeti sunmak ve insani yardım amacıyla oluşturulmuşlardı. Lakin akabinde son iki tarikat da Tapınak Şövalyeleri gibi askeri çalışmaları ön plana almıştır. Bu durumda her ne kadar Töton Şövalyeleri ile St. John Şövalyeleri aynı misyon için kurulmuş olsalar da hitap ettikleri kesim bakımından bir farklılıkları bulunmaktaydı. St. John Şövalyeleri Katolik Hristiyanların geneline hitap ederken, Töton Şövalyeleri sadece Almanlarla sınırlı kalmıştı. Aslında St. John ve Tapınak Şövalyeleri sistematik bir şekilde tarikat oluşturma amacıyla ortaya çıkmışken Töton Şövalyeleri bu amaçla oluşmamıştı. Fakat sonrasında kendilerindeki potansiyeli fark edince, dönemin Alman krallarının da desteğiyle daha kurumsal bir yapıya bürünmeye karar vermişlerdi. Nitekim bunda haklıydılar. Çünkü Tapınak Şövalyeleri gibi büyük bir tarikat bile devletleşme yolunda onların kat ettiği mesafeye ulaşamadı. Akka'nın düşmesinden sonra önce Macaristan'a sonrasında da Prusya'ya yerleşen tarikat Baltık Haçlı Seferlerinin baş aktörü olmuştu. Devletleştikten sonra bu başarısını çok fazla sürdüremeyen Tarikat 16. yüzyıl başlarında bölge ülkelerinin kontrolüne girdi.

Anahtar Kelimeler: Töton Şövalyeleri, Haçlı, Büyük Üstat, Prusya

The Emergence of Teutonic Knights and its Effect on Northern Europe in the Late Middle Ages

Abstract

In the aftermath of the Crusades, a number of military sects were established in order to repel the attacks of the Muslims whose aim was to take back the Jerusalem and the surrounding area and also to retain the area. Main military sects are The Knights Templar, The Knights of St. John and The Teutonic Knights. While the Templar Knights were established just for the military purposes, The Knights of St. John and Teutonic Knights were created to provide health care and humanitarian aid for war conditions. However, like The Knights Templar, The Knights of St. John and Teutonic Knights have put military action in the forefront. Although the Teutonic Knights and the Knights of St. John had been established for the same mission, they had a difference in terms of the community they addressed to. While the Knights of St. John addressed the Catholic Christians in general, the Teutonic Knights addressed only to the Germans. Actually, St. John Knights and the Knights Templar systematically were created for the purpose of establishing a military sects, Teutonic Knights was not formed for this purpose. But when they realized the potential in themselves, they decided to take on a more institutional structure with the support of the German kings of the time. As a matter of fact, they were right in their decision. Because even a great cult like the Knights Templar couldn't reach their level on the path of statehood. After the fall of Akka, the sect, which first moved to Hungary and then to Prussia, became the main actor of the Baltic Crusades. After the nationalization, the sect wasn't able to sustain its success much and was brought under control of the countries of the region in the early 16th century.

Keyword: Teutonic Knight, Crusades, Grand Master, Prussia

* Doktora öğrencisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. halil.yavas@yahoo.com

A - Tarikatın Siyasi ve Askeri Tarihi

1- Kuruluş

Töton¹ Şövalyeleri tarikatının ortaya çıkması hususundaki bilgiler net olmayıp muhtelif görüşler ileri sürülmektedir. Genel kabule göre bu tarikat XII. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmış olsa da bunu 1128 yılına kadar götürülenler bulunmaktadır. Bu tarikat sözü edilen yıllarda Haçlı mensubu bazı Almanlar tarafından Kudüs'te kurulmuştur.² Kudüs'ün kuşatılmasına ve işgaline katılmış, ismi bilinmeyen varlıklı bir Alman, karısıyla birlikte kutsal yerleri ziyaret edip, dinî görevlerini yerine getirmek için yaklaşık 1128 veya 1129'da Kudüs'e yerleşmişti. Bu kişi sonraları Kudüs'e gelen ihtiyaç sahibi veya hasta hacıların ilgilenmeye başladı. Hatta onlardan bazılarını kendi evinde baktı. Ancak ihtiyaç sahibi veya hastaların sayısı fazla olunca haliyle evi bu iş için yetersiz gelmeye başladı. Bunun üzerine Aziz Meryem Ana adına bir şapelle birlikte bir de hastane yaptı. Devamında bütün vaktini ve parasını hasta hacıların bakımına harcadı. Bu arada karısı da kadın hastalara hemşirelik hizmeti vermekteydi. Fakat söz konusu yer de onlara yetmeyince bu kişi diğer hayırseverlerden yardım talebinde bulundu. Nitekim onun bu çağrısına birçok zengin ve soylu hemşerisi icabet etmiş ve ülkelerini bırakıp ona katılmışlardı. Devamında St. John Şövalyeleri'ni kendilerine örnek alıp "Meryem Ana Hastaneleri" ismi altında hizmet vermeye başladılar. Bu hastanenin faaliyetleri Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü fethetmesine kadar devam etti. Sonrasında Selahaddin onların hastanelerini yıktı. Ancak içlerinden bazılarının Kudüs'te kalmalarına ve hizmetlerini sürdürmelerine izin verdi.³

Töton Şövalyeleri'nin oluşumu ile ilgili daha net bilgiler Haçlıların Akka kuşatması sırasında karşımıza çıkmaya başlamıştır. St. John Şövalyeleri mensubu tarihçi Rene Aubert de Vertot'a (d.1655-ö. 1735) göre, 1189'daki Akka kuşatması sırasında özellikle Bremen ve Lübeck'ten gelen Alman şövalyelerin tedavileri zor olmaktadır. Bunun da sebebi Haçlıların çoğu Latin kökenli oldukları için iletişim kuramamalarıydı.⁴ Bunun üzerine, hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz Sibrand liderliğinde elli beş gemiden oluşan bir grup, bir çeşit sahra hastanesi kurdu. Böylece tarikatın ilk temeli atılmış oldu. Modern araştırmacılar söz konusu hastanenin Akka'daki St. Nicholas kapısı tarafındaki sahilde yer aldığını ileri sürmektedirler.⁵ Bu arada fetih sonrasında Selahaddin Eyyubi'nin yıktığı Meryem Ana Hastanesi üyelerinden birçoğu da onlara katıldı.⁶ Muhtemelen bunun neticesinde veya sonraları kendilerine Meryem Ana'yı koruyucu azize kabul etmelerinden dolayı Töton Şövalyeleri "Kudüs Aziz Meryem Ana Hasta Bakıcı Kardeşleri" (Hospitale Sancte Marie Theutonicorum Jerosolimitanum) adıyla da bilinmektedir.⁷

¹ Ortaçağ'daki Latince eserlerde Almanlardan "Teutonic" diye söz edilmektedir. "Halk" anlamına gelen bu sözcüğün Jutland'da yaşamış bir Cermen kavmine ait olduğu düşünülmektedir. Ancak "Cermen" ismini kullananların Romalılar olduğunu hesaba kattığımızda genel olarak erken dönem Alman halklarının kendilerini bu kelime ile ifade ettikleri daha muhtemeldir. Bkz. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/teuton> 01.03.2018

² Murat Serdar, *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler ve Tıp Eğitimi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 48.

³ F.C. Woodhouse, *The Military Religious Orders of The Middle Ages: The Hospitallers, The Templars, The Teutonic Knights And Others*, Pott, Young And Co., New York, 1879, s. 264; Serdar, *Geç Ortaçağ Avrupa'sında Hastaneler ve Tıp Eğitimi*, s. 47.

⁴ N. P. Zacour ve H. W. Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", *The Impact of The Crusades on The Near East*, University of Wisconsin Press. Wisconsin, 1985, s. 320.

⁵ Turaç Hakalmaz, *The Teutonic Order In Cyprus Ca.1197-1250*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Department of History İhsan Doğramacı Bilkent University, 2017, s. 16.

⁶ Barbara Frale, "Şövalye Tarikatlarının Doğuşu", *Ortaçağ - Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*, (Edit. Umberto Eco), Çev. Leyla Tonguç Basmacı, İstanbul, Alfa, 2014, s. 62.

⁷ Charles Tilly, *Zor Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu*, Çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 2001, s. 3.

İlerleyen süreçte bu teşkilat çok rağbet görmeye başlamıştı. Öyle ki Akka'daki yöneticilerin desteğiyle eskiden Ermenilere ait olan bir hastane Töton tarikatına tahsis edildi. Bu arada tarikat hızla kurumsallaşmaya başladı ve 1190 yılının yazında Sibrand'ı ilk üstatları olarak seçtiler. Araştırmacılara göre bu kişi aslında ileride izah edeceğimiz “büyük üstat” statüsünde olmayıp o dönem için tarikatı kurumsal hale getiren ilk kişi olması hasebiyle bu şekilde anılmıştır. Aynı yıl Svabya (Almanya'nın Bavyera eyaletinde) dükü Frederick bu tarikatı tanıdığını ve destekleyeceğini bildirdi.⁸

Güçlenmekte olan tarikat kısa süre sonra Papalık tarafından da fark edildi. Nitekim Papa III. Clement (1187-1191) veya ardılı III. Celestine (1191-1198) 1191'de tarikatı resmen tanıdı. Bu yüzden Töton Şövalyelerinin fiili kuruluş yılı olarak bu tarih kabul görmektedir. Sonrasında, başlangıcı net olmamakla birlikte Heinrich von Walpot ilk büyük üstat seçildi ve 1200'e kadar bu görevde kaldı.⁹ Töton tarikatı kısa süre sonra hastane hizmetlerinin öne çıktığı dini bir yapı hüviyetini almaya başladı. 12 Temmuz 1191'de Akka, Haçlıların eline geçtikten sonra, hâkim oldukları eski Ermeni Hastanesinin olduğu mıntıkada yarı özerk bir statü elde ettiler.¹⁰ Ayrıca Akka'da bir yer satın aldılar ve buraya kilise ile hastane inşa ettiler. Töton Şövalyelerinin Akka'daki ilk malikânesi olan bu yer birçok hacıya ve askere hizmet etmiş, ayrıca tarikata yeni üyeler kazandırmıştı. Bu sırada ihtiyaçların temini için gerekli olan bağışları birçok zengin Alman soyludan temin etmekteydiler. Bu bağışçılardan birisi de yukarıda zikrettiğimiz Svabya dükü Frederick'ti. Nitekim bu yüzden onun cenazesi Töton Şövalyelerinin Akka'daki kilisesine defnedilmiştir.¹¹

İlk kurulduğunda tarikat üzerinde tüccarların ve hacıların büyük nüfuzu bulunmaktaydı. Bu yüzden de o dönem için öncelikleri yoksul hacılarla ve hastalarla ilgilenmekti. Ancak sonraki süreçte Haçlı savaşçıları daha fazla söz almaya başlayınca bu kez öncelikleri Haçlılara hizmet şeklinde değişmişti.¹² 1200'lere gelindiğinde ise hastane hizmeti genel olarak ikinci planda kalıp önceliği askeri hizmete vermeye başladılar. Öyle ki İmparator VI. Heinrich (1191-1197), 5 Mart 1198'de Akka'da, Haçlı seferinde kendisine eşlik eden Töton Şövalyeleriyle ilgili bir karar aldı. Buna göre bu topluluğun da Tapınak Şövalyeleri gibi Kutsal Toprakları korumaya katkıda bulunan dini ve askeri bir tarikata dönüşmesi gerektiğini ileri sürdü. Bunun üzerine 19 Şubat 1199'da III. Innocentius (1198-1216) tarafından gerçekleştirilen bir tören ile bu karar yerine getirildi. Papalık, 1191'de bu yapıyı bir “tarikat” olarak tanımışken artık onu “askeri bir tarikat” olarak kabul etmekteydi.¹³ Bu yüzden de birinci tarih Töton Şövalyelerinin fiili kuruluşu şeklinde görülürken ikinci tarih resmen ilanı olarak kabul edilmektedir.

2- İlk Askeri Yayılma Dönemi

Çok geçmeden 1200'de Büyük Üstat Heinrich Akka'da öldü. Onun yerine, seksen yaşında ama oldukça enerjik bir kişi olan Otto von Kerpen (1200-1209) geçti. Onun döneminde Töton Şövalyeleri Kuzey Avrupa'da oldukça güçlendi. Ancak sonraki süreçte her kutsal savaşta görev aldıkları için şövalyelerin sayısı sürekli azaldı. Hatta 1209'da Hermann von Salza (1209-1239), büyük üstat olunca sayıyı artırmaya yönelik teşvik edici tedbirler alma ihtiyacı duymuştur. Nitekim onun gayretleri sonuç vermiş ve tarikat yeniden toparlanmıştır. Öyle ki o öldüğü sırada tarikatın hizmetinde en az iki bin Alman şövalye bulunmaktaydı. Aynı dönemde İmparator II. Frederick'in (1212-1250) Hermann von Salza'ya duyduğu saygıdan dolayı Töton Şövalyeleri kayda değer bir itibar elde etti. Hatta 1221'de tarikatın her bir ferdinin ve bütün menkulünün kendi özel himayesinde olduğunu ilan etti. Bunun neticesinde de tarikat bütün vergilerden muaf tutuldu.¹⁴ Ayrıca onlara diledikleri otlağı, ormanı ve

⁸ Dane Munro, “The Teutonic Order”, *Journal of The Monastic Military Orders*, 2009, s. 3.

⁹ Herbert Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Osman Aydoğuş, Teori Yayınları, Ankara, 1985, s. 123; Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 266.

¹⁰ Munro, “The Teutonic Order”, s. 4.

¹¹ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 267.

¹² Zacour & Hazard, *The Teutonic Knights in the Crusader States*, s. 322.

¹³ Frale, “Şövalye Tarikatlarının Doğuşu”, s. 62.

¹⁴ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 272.

diğer tabi kaynakları ücretsiz kullanma ruhsatı verildi.¹⁵ İmparator'un tarikata desteği bununla da sınırlı kalmadı. Büyük üstadı “prens” unvanıyla eşdeğer gördüğü gibi onu imparatorluk ailesinin bir parçası olarak kabul etmekteydi. O sıralarda Töton Şövalyelerinin yıldızı Roma'da da parlamaktaydı. Papa III. Honorius (1216-1227) 1216'da onların askeri ve dini bir tarikat olarak tamamen inanç ve öğretisi noktasında tamamen doğru yolda olduklarını bildirdi.¹⁶

Hermann von Salza, İmparator nezdinde sahip olduğu bu itibar neticesinde onun adına birçok görev üstlenmişti. 1229'da İmparator II. Frederick'in Eyyubi sultanı El-Kamil ile yaptığı ve Kudüs başta olmak üzere birçok şehrin savaşız bir şekilde Haçlılara teslim edilmesini içeren antlaşmada Hermann'ın büyük katkısı vardır. Nitekim bu antlaşma sonrasında tarikata birçok mülk bırakıldı. Hatta Kudüs'te Kral Baldwin'in evi de Töton Şövalyelerine tahsis edildi.¹⁷ Buna ilaveten Töton Şövalyelerinin 1220'de ele geçirdiği Montfort'ta (Akka ile Tir arasında) 1229'da bir kale inşa etmelerine izin verildi. Her ne kadar El-Kamil ile yapılan antlaşmadan memnun olmasa da Papa IX. Gregory (1227-1241) de Töton Şövalyelerine destek oldu ve kalenin inşası sırasında ekonomik katkı sağladı.¹⁸ 1271'de tekrar Müslümanların eline geçene kadar bu kale Töton Şövalyelerinin merkez üssü oldu. Kudüs'te bir mülke sahip olmak onlar için büyük bir onurdu. Ancak bu durum St. John ve Tapınak Şövalyelerini rahatsız etmekteydi. Dahası II. Frederick, Papa IX. Gregory ile anlaşmazlığa düşüp aforoz edilince Töton Şövalyeleri de zor durumda kalmıştı.¹⁹

Bu tarikata sadece II. Frederick hayran değildi. Macar kralı Andreas (1205-1235) da onlar hakkında oldukça olumlu düşüncelere sahipti. Buna bağlı olarak da Kuman (Kıpçak) Türklerinin saldırılarından korumaları için 1211'de Tötonları Macaristan'a davet etmişti. Karşılığında onlara Macaristan'ın doğusunda, Erdö-elve (Erdel) adıyla bilinen (ormanların ötesi, Latince Transilvanya) ormanlık bir bölgeyi verdi. Kral, Töton Şövalyelerinin, Kuman Türklerine karşı sınır muhafaza görevi üstlenmeleri koşuluyla orada özerk bir yönetim kurmalarına izin verdi. Dahası devamında işgal edecekleri bölgelerin yönetimini de onlara bırakacağını taahhüt etti. Ayrıca vergi de ödemeyeceklerdi. Bütün bunların karşılığında Kral Andreas'a sadık kalacaklardı.²⁰

Bu, o an için her iki taraf açısından da iyi bir anlaşma olmasına karşın bir süre sonra sıkıntılar baş göstermeye başladı. Sorunların başında Töton Şövalyelerinin bölgeye yerleştikten sonra yanlarına çok sayıda Almanı da getirmeleri yer almaktadır. Transilvanya'daki tarikat mensuplarının sayısı öyle arttı ki bir süre sonra Kral Andreas onları bir tehdit olarak görmeye ve onlardan tedirgin olmaya başladı.²¹ Ancak Töton Şövalyeleri için asıl sorun Macaristan'daki iç karışıklıkları müteakip ortaya çıkmıştı. 1222'de Macaristan'ın Magna Carta'sı olan Altın Berat'ın imzalanmasından sonra Kral, ülke içindeki gücünü yitirmişti. Muhtemelen bunun etkisiyle Töton Şövalyeleri pozisyonlarının kırılgan bir durumda olduğunu düşünerek Transilvanya topraklarını bağımsız bir devlete dönüştürmek için bir manevra yaptı. III. Honorius'a bir dilekçe göndererek, doğrudan Roma'ya bağlı olmak istediklerini, yalnızca papaya karşı sorumlu tutulmalarını talep ettiler. Bu uygulama onları dünyevi krallara sadakat borcundan azade kılacaktı. Papa Honorius bu talebi seve seve kabul etti. Ancak söz konusu dilekçe açıkça Töton Şövalyelerinin kral tarafından kendilerine bağışlanan Macar topraklarını kaçırma ve bağımsız bir devlet kurma girişimiydi. Doğal olarak Kral Andreas buna çok kızdı. Saray vakanüvislerinden birinin yazdığına göre, Töton Şövalyeleri, "Kral için, göğsünde bir ateş, ev sahiplerine kötü karşılık veren bir fare, kucağında bir engerek" olmuştu. Nitekim Andreas bir ordu topladı, Transilvanya'ya yürüdü ve 1225'te Töton Şövalyelerini Macaristan'dan kovdu.²²

¹⁵ Frale, “Şövalye Tarikatlarının Doğuşu”, s. 62.

¹⁶ Munro, “The Teutonic Order”, s. 7-12.

¹⁷ Munro, “The Teutonic Order”, s. 7.

¹⁸ Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 355.

¹⁹ Munro, “The Teutonic Order”, s. 7.

²⁰ Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, Çev. Mehmet Morali, İstanbul, Alfa, 2014, s. 317.

²¹ Munro, “The Teutonic Order”, s. 9.

²² Michael Burleigh, *The New Cambridge Medieval History, Vol V*, (Edit: David Abulafia), Cambridge University Press. Cambridge, 2008, s. 744; Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 318.

Macaristan'daki barınaklarından yoksun kalan Töton Şövalyeleri boşlukta kalmışlardı. O öfkeyle Hermann von Salza Roma'ya Papanın yanına gitti ve Andreas'ı şikâyet etti. Papa, Andreas'tan Transilvanya'yı tekrar Töton Şövalyelerine bırakmasını istedi ama sonuç alamadı.²³ Fakat mevcut durum onlara, içerideki kâfirlere karşı savaşıacakları bir iç Haçlı seferi yapma fırsatı doğurmuştu. İşte bu sırada Hermann daha Roma'dan ayrılmadan evvel Macar sınırının kuzeyinde, Rusların batısında, Karpat Dağları ile Baltık Denizi arasındaki topraklarda yaşayan Polan adındaki bir batı Slav kabilesi pagan komşularına karşı onlardan yardım talebinde bulundu. XIII. yüzyıl başlarında Polonya, bir dizi düklüğe bölünmüştü. Bunlar; Küçük Polonya, Mazovya, Kujavia, Büyük Polonya, Silezya idi. Töton Şövalyelerinden yardım isteyen ise Mozavya'nın dükü Konrad idi.²⁴

Mazovyalı Konrad, Töton Şövalyelerini, düklüğüne gelip İsa'nın Vistül çevresinde yaşayan düşmanlarına karşı savaşmaları için davet etti. Bunun karşılığında, onlara kendi düklüğünün kuzeyinde sahip olabilecekleri bir toprak önerdi. Dahası sonrasında Tanrı'nın yardımıyla fethedecekleri topraklar da onlara kalacaktı. Konrad'ın Tötonlar'ı davet etmesinin arkasındaki en önemli dayanak Papa III. Honorius'un 1217'de Prusya'da yaşayan paganlar üzerine sefer düzenleme çağrısıydı.²⁵

Hermann, kurnazca bir politika izledi. Aslında bu daveti seve seve hemen kabul etmesi gerekirken ilk başta ne evet ne de hayır dedi ve birazcık bekledi. Nitekim 1226'da İmparator II. Frederick'in Rimini'de yayınladığı meşhur "Altın Boğa" fermanıyla Töton Şövalyelerinin Prusya'ya sefer düzenlemesine izin verdi. Böylece zaten Macaristan'dan da kovulmuş olan Töton Şövalyeleri Papa ve İmparator'un da onayını alarak Konrad'ın çağrısını kabul ettiler.²⁶ Ancak bunun için bazı koşulları vardı. Kulm ve Dobryzn'in kendilerine verilmesini ayrıca Transilvanya'da olduğu gibi işgal ettikleri topraklara da sahip olmayı talep ettiler. Bunu talep etmelerinin arkasındaki meşruiyet dayanağı, İmparator II. Frederick'in büyük üstadı prens statüsünde kabul etmesiydi.²⁷ En nihayetinde tarafların anlaşmalarından sonra Töton Şövalyeleri Prusya'ya hareket etti. Ancak Büyük Üstat Hermann onların başında bizzat gitmedi ve Konrad von Landsberg adındaki komutanını gönderdi.²⁸

Böylece Konrad, görece düşük bir bedel karşılığında, iyi silahlanmış hevesli ve deneyimli sınır muhafızlarına sahip olmuştu. Töton Şövalyeleri de bir karargâhın ötesinde bir krallık fethetme şansı yakalamış, dahası kutsal savaşın tüm nimetlerinden istifade etme imkânı bulmuştu.²⁹ Nitekim 1260'a kadar tarikat bölgede Vistul Nehri'nin yukarılarındaki Kulm'dan sahile kadar, Vistul'den de Königsberg'e kadarki sahil boyunu hâkimiyeti altına aldı. Devam eden süreçte Livonya (günümüz Letonya ve Estonya'sı) ve Kurland'a hâkim oldu.³⁰

3- Baltık Haçlı Seferi Düşüncesi

Kuzeyde hem Töton Şövalyeleri hem de Mozavya düklüğü bu ittifaktan istifade ederken, Papa III. Honorius da bu olayı Baltık bölgesindeki kâfirlere yönelik bir Haçlı seferine dönüştürme fırsatı elde etmişti. Papa, Müslümanların dışında Hristiyan olmayan topluluklara karşı da Haçlı seferi düzenleme hususunda kendinden önceki hiçbir papanın olmadığı kadar istekliydı.³¹ Nitekim 1226'da, Litvanca konuşan halklara karşı yeni bir Haçlı seferi ilan etti. Buna katılacakların tüm günahları affedilecekti.³² Töton Şövalyelerinin baş aktör olduğu bu Haçlı seferleri sırasında onlara Danimarka ve İsveç de destek verdi. Finlandiya, Livonya ve Prusya topraklarını hedef alan bu seferlerdeki amaç buradaki

²³ Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 362.

²⁴ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 318.

²⁵ Munro, "The Teutonic Order", s. 9.

²⁶ Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 362.

²⁷ Munro, "The Teutonic Order", 9.

²⁸ Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 363.

²⁹ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 320.

³⁰ Julia Swift Orvis, *A Brief History Of Poland*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1916, s. 37.

³¹ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 320.

³² Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 276.

paganları Hristiyanlaştırmak şeklinde ifade edilmekteydi. Ancak sonraları buralardaki bâkir alanların iskâna açılıp, genel bir kolonileştirme çalışmasına girişilmesi, bize dini amacın dışına çıkıldığını göstermektedir. Hatta bölgede varlığını sürdüren kavimler yerlerinden edilmiş ve dışarıdan Almanlar getirtilerek buraya yerleştirilmiştir.³³

Bu olay 1290'lara kadar sürecek olan bir savaşın başlangıcıydı. Aslında Saksonların ve Danimarkalıların ilk olarak 1147'de Wend³⁴ adlı bir Slav kavmi üzerine başlattığı bu savaşlar zincirini böylece 1230'lardan itibaren Töton Şövalyelerinin devralarak daha sert bir şekilde sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Bu seferler dizisi, Baltık halklarının yenilgiye uğratılması, zorla vaftiz edilmesi, işgal altında ezilmesi ve ekonomik olarak sömürülmesi ile neticelendi.³⁵ "Baltık Haçlı Seferi" olarak başlayan mücadele çirkin, kanlı, uzayıp giden ve Kenneth Setton'ın da belirttiği gibi "ortak siyasal örgütlenmesi olmayan ilkel kabilelerin hayatlarını, çiftliklerini, kabilelerinin bağımsızlığını ve dinlerini batının üstün gücüne karşı umutsuzca savunmak zorunda kaldıkları" bir savaşa dönüştü. Çok geçmeden savaş ikiye bölündü. Biri pagan Litvanyalıları, diğeri de civarda, kendilerine Baltık Denizi'nin doğusunda toprak edinmeye çalışan Hristiyanlara karşıydı. Bunu izleyen elli yılda, Töton Şövalyeleri Litvanyalıların topraklarını harabeye çevirdi. Hz. İsa adına savaşıyor, ama kendilerine bir krallık da edinmeyi umuyorlardı.³⁶

Savaşın ilerleyen dönemlerinde Töton Şövalyeleri arasında öncelikler hususunda tartışma çıktı. Buna göre öncelikleri Kutsal Topraklarda genişlemek mi yoksa Baltık Denizi çevresindeki paganları Hristiyanlığa döndürerek onların kurtuluşuna vesile mi olunmalıydı? Sonuç itibarıyla Baltık çevresi önem kazanmış olmalı ki buraya yönelik çalışmalar arttı.³⁷

Papa'nın 1226'daki çağrısından sonra Töton Şövalyelerinin örgütlenip toparlanması biraz zaman aldı, ama 1232'den sonra Prusya'daki Vistül Nehri'nin doğusunda kalan bölgelerin istilası başladı.³⁸ Şövalyeler sade bir işgal hareketinin ötesine geçip sahip oldukları yerlerde devletleşmeye başladılar. Bir hükümet kurup para bastırdılar. Ayrıca yeni kaleler inşa edip şehirler kurdular. İlk olarak Thorn'da (Vistül) ve Culm'da kaleler yaptılar. Bir yandan da derhal yerli halkı Hristiyanlaştırma çalışmalarına giriştiler.³⁹

Bu arada tarikat siyasi ve dini çeşitli yapıların kendisine katılmasıyla hızla büyümekte ve de bölgedeki mal varlığını artırmaktaydı. Katılımcılardan birisi Thuringia ve Hesse prensi Konrad'tı. Çok hızlı ve kötü bir yaşam şekline sahip olan Konrad bu hayat tarzından pişmanlık duymaya başlamıştı. Nitekim bir süre sonra tövbe edip 1234'te Töton Şövalyelerine katıldı. Öyle ki bu kişi sonrasında büyük üstat oldu. Bu arada Konrad, Thuringia'lı Louis'in kardeşiydi. Louis ise Macaristan kraliçesi Elizabeth'in kocasıydı.⁴⁰

Töton Şövalyelerine katılan bir diğer yapı Dobrzyn tarikatı idi. Ancak bu süreçte en önemli desteği Livonya ve Estonya'da faaliyet göstermekte olan Kılıç Kardeşliği (Milites Christi de Livonia) tarikatının katılması ile elde ettiler. Bu tarikat bilhassa 1236'da Litvanyalıları karşı yaptıkları Sauler Savaşı'nda büyük bir hezimet yaşayınca Tötonlarla birleşmeye karar vermiş ve 1237'de de bu işlem tamamlanmıştı. Sonrasında Kılıç Kardeşliğinin üstadı Töton Şövalyelerinin Livonya üstadı olmuştu.⁴¹

³³ W. H. McNeill, *Avrupa Tarihinin Oluşumu*, Çev. Yusuf Kaplan, 2. Baskı, Külliyat Yay., İstanbul, s. 2011. 103.

³⁴ Bu kavim buraya 6. yüzyılda gelmiş ve Baltık Denizi ile Elbe Nehri arasına yerleşmişti.

³⁵ Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 248; Munro, "The Teutonic Order", s. 8.

³⁶ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 321.

³⁷ Munro, "The Teutonic Order", s. 8.

³⁸ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 320.

³⁹ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 276.

⁴⁰ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 277.

⁴¹ Munro, "The Teutonic Order", s. 10.

Akabinde Tötonlar Danimarka kralıyla, onu pagan komşularına karşı korumak üzere bir antlaşma yaptı.⁴²

Töton Şövalyelerinin Baltık bölgesine yerleşmesi devam ederken, büyük üstat olarak otuz yıllık uzun idareciliğinin ardından Hermann von Salza 20 Mart 1239'da öldü. Onun liderliği döneminde tarikat, imparatorun da desteğiyle çok büyük kazanımlar elde etmişti. Nitekim öldüğünde Töton Şövalyelerinin Almanya, Yunanistan, Hollanda, Çek, Prusya, Romanya, Sicilya, Slovenya, İspanya, İsviçre ve Avusturya'da muhtelif varlıkları bulunmaktaydı.⁴³ İdareciliği döneminde İmparator II. Frederick ile Papa arasındaki çekişmede hep dengeleri muhafaza etti.

Hermann'ın halefi Gerhard von Malberg (1240-1244) da aynı hassasiyeti sürdürdü ve her iki tarafla da barışçıl bir politika izledi. Hermann'ın başlattığı yayılcı politikayı sürdüren Gerhard Livonyalıların da desteğiyle doğuda Novgorod'a kadar ilerledi. Aslında tarikatın bu hareketindeki amaç bölgedeki paganları Hıristiyanlaştırmanın yanı sıra Ortodoksları da Katolikliğe geçirmekti. Ancak 1242'de Peipus Gölü'nün üzerinde Alexander Nevsky komutasındaki Rusların, Töton Şövalyelerini durdurmasıyla bu hayal gerçekleşmedi. "Buz üstünde savaş" diye destanlaşan bu olay neticesinde Töton Şövalyeleri ağır bir yenilgi yaşamışlardır.⁴⁴ Bu ağır yenilgi Töton Şövalyelerinin doğuya ilerlemesini durdursa da Baltık bölgesindeki faaliyetleri artarak devam etmekteydi. Büyük Üstat Popon von Osterna (1253-1262) ve Hartmann von Heldringen (1262-1283) dönemlerinde Töton Şövalyeleri Prusya ve Livonya'ya tamamen yerleşmişti. Yine bu süreçte bölgedeki birçok pagan oldukça zor ve vahşi bir şekilde Hristiyanlığı kabul etmeye zorlanmıştı. Ancak buna rağmen sonraki dönemlerde Livonlar, Letonlar, Semigallianlar ve Kur denen kavimlerden oluşan bu halklar ezeli düşmanları Ruslar ve Litvanyalılara karşı Töton Şövalyeleri ile ittifak kurdular. Sonraları bazı Livonyalılar Töton Şövalyelerine karşı isyan etti. Bu isyanlarının en önemli gerekçesi ise Tötonların onları kale, muhtelif tahkimat ve yol inşası gibi işlerde çok ağır şartlarda çalıştırmasıdır.⁴⁵ Tarikat 1283'e kadar Memel, Prusya, Kurland, Livonya'nın bir kısmı ve Samogaty'a hâkim oldu. Böylece 1150'de Albrecht von Brandenburg'un saldırıları ile hız kazanan Prusya'nın Almanlaştırılması çalışmaları 1283'te tamamlanmış oldu.⁴⁶

4- Karargâhın Venedik Dönemi 1291-1309

XIII. yüzyıl sonlarına gelince Kutsal Topraklarda Haçlıların yaşadığı büyük bir kayıp Töton Şövalyelerini de etkilemişti. Tarikatın resmi merkezi olan Akka 1291'de Müslümanların eline geçmişti. Bu her ne kadar Hristiyan âlemi için olumsuz bir durumsa da Töton Şövalyeleri açısından uzun vadede olumlu neticeler doğurmuştur. Çünkü bazı arayışlardan sonra tarikat merkez üssünü Kuzey Avrupa'ya taşımak zorunda kalmıştı. Böylece Baltık bölgesindeki faaliyetlerini çok daha güçlü bir şekilde yürütmüştü. Öyle ki IV. yüzyıl Töton Şövalyelerinin altın çağı olmuştur.

Tarikat Akka'nın düşmesinden sonra merkez üssünü direk olarak Kuzey Avrupa'ya taşımamıştır. İlk olarak St. John ve Tapınak Şövalyeleriyle birlikte hareket etmişler ve Büyük Üstat Konrad von Feuchtwangen (1291-1296) liderliğinde Kıbrıs'a kaçmışlardı. Ancak St. John ve Tapınak Şövalyeleri burada kalıp merkezlerini de Kıbrıs'a taşıırken, Töton Şövalyeleri Baltık bölgesine yakın olmak için Avrupa'ya taşınmaya karar verdi. Bunun için Prusya'daki Marienburg çok iyi bir üs pozisyonuna sahipti. Lakin Akka'nın yeniden ele geçirilmesini umut ettiklerinden dolayı çok da uzaklaşmak istemediler ve Kutsal Topraklara daha yakın olan Venedik'e yerleşmeye karar verdiler.⁴⁷ O bölgede

⁴² Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 277.

⁴³ Munro, "The Teutonic Order", s. 7.

⁴⁴ George Vernadsky, *Rusya Tarihi*, Çev. Doğan Mızrak, Egemen Ç. Mızrak, 2. Baskı, Selenge Yayınları, İstanbul, 2011, s. 87.

⁴⁵ Munro, "The Teutonic Order", s. 10.

⁴⁶ Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, Cev. Hanife Güven, Uğur Güven, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015, s. 72.

⁴⁷ Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 377.

tarikatin Venedik’i tercih etmesindeki en önemli gerekçe, Cenova ile aralarındaki mücadelede onlara destek olmalarından dolayı burada sahip oldukları nüfuzdur.⁴⁸

Fakat Töton Şövalyeleri burada tam anlamıyla kendisini güvende hissetmiyordu. Çünkü Papalık ile Venedik arasında bazı uyuşmazlıklar vardı. Bunun da en önemli sebebi Venedik’in Müslümanlarla ticaret yapmaya devam etmesiydi. Bir diğer tehdit ise St. John ile Töton Şövalyelerinin birleştirilmek istenmesiydi. Ki bu durum tarikatin “Alman” niteliği için büyük bir tehditti. Hepsinden de önemlisi Fransa kralı Güzel Philippe’in (1285-1314), Kutsal Topraklardaki başarısızlıklarını gerekçe göstererek başta Tapınak Şövalyeleri olmak üzere askeri birliklere karşı düşmanca bir tavır takınmasıydı. Aslında Philippe’in amacı Tapınak Şövalyelerinin Fransa içindeki nüfuzlarını kırmak, dahası sahip oldukları zenginliklere el koymaktı.⁴⁹ Bu olumsuz havadan Töton Şövalyeleri de etkilenmişti. 1308’de Riga başpiskoposu, Töton Şövalyelerini Papa V. Clement’e (1305-1314) şikâyet etti. Hatta şikâyeti sırasında Tapınakçılara uygulanan yaptırımların onlara da uygulanmasını talep etti. Sıranın kendilerine geleceğini düşünen Töton Şövalyeleri merkez üssünü artık daha emniyetli bir yere taşımının zamanının geldiğine karar verdiler.⁵⁰ Durum öyle bir hal almıştı ki Papalık ile son derece iyi ilişkiler içinde olan St. John Şövalyeleri bile kendisini güvende hissetmiyordu. Nitekim 1306-1310 yılları arasında onlar da Rodos’a taşındılar.⁵¹ Zaten artık Kutsal Topraklardaki Hristiyan krallıklarının yeniden kurtarılma umudu da tükenmişti. Bütün bunları göz önünde bulunduran Büyük Üstat Siegfried von Feuchtwangen (1303-1311) 1309’da Vistul Nehri üzerindeki Marienburg kalesine taşındı.⁵² İlber Ortaylı’ya göre bu taşınma işlemiyle Moğol istilası döneminde Asya ticaret yollarının güvenliğinin de sağlanması hedeflenmekteydi.⁵³

Büyük üstat Venedik’ten ayrılmış olsa da Papaya, Töton Şövalyelerine soruşturma başlatmasına yönelik talepler gelmekteydi. 1323’e gelindiğinde haklarında ilk resmi tahkikat başladı. En önemli suçlama ise tarikatin hâkim oldukları bölgedeki kiliselerin, paganlara karşı gerektiği şekilde savunulmamasıdır. Diğer suçlamalar ise genel olarak kilise yetkililerine karşı küstahça ve saygısızca tavırlardan oluşmaktaydı. Büyük Üstat, suçlamaların bazılarının gerekçesini izah ederken bir kısmını ise külliyen reddetti. Bu arada Başpiskoposun, Litvanya dükünü Töton Şövalyelerine karşı saldırıya geçmesi için yazdığı bir mektubu mahkemeye ibraz etti. Sonuç olarak suçlamalar kabul edilmedi ve dava düştü.⁵⁴

Aynı dönemde tarikat hâkim olduğu bölgelerde Hristiyanlaştırma ve dahası genel anlamda baskı politikasını artırdı. Muhtemelen bunun temelinde, kendileriyle alakalı ortaya çıkan olumsuz havayı bertaraf edip Papanın takdirini toplama kaygısı yatmaktaydı. Bu dönemde Yahudiler, büyücüler ve cadılar üzerinde yoğun baskılar başladı. Baskıların en önemli amacı söz konusu kişilerin ülkeden kovulmasıydı. Hatta bu süreçte, baskılardan dolayı halkın yönetime karşı herhangi bir komploya girişmemesi ve de pagan inancını engellemek için Almanca dışındaki diller bile yasaklanmıştı.⁵⁵

5- Töton Şövalyelerinin Baltık Bölgesinde Siyasi Tanzim Gayretleri

Töton Şövalyelerinin Baltık bölgesindeki ilerlemeleri Katolik olmalarına rağmen Polonya’yı tedirgin etmekteydi. Polonya kralı Kazimir 1333’te taç giydiği sırada Töton Şövalyeleri bütün Prusya’yı ele geçirmişti. Kazimir, tarikatla arasında kuzey sınırında süre giden tartışmayı

⁴⁸ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 279.

⁴⁹ Munro, “The Teutonic Order”, s. 11.

⁵⁰ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 280-283.

⁵¹ Munro, “The Teutonic Order”, s. 11.

⁵² Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 280-283.

⁵³ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, s. 88.

⁵⁴ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 282.

⁵⁵ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 281.

sonlandırarak bir antlaşma imzaladı. Macaristan kralına bir tazminat ödedi ve bunun karşılığında Mazovya düklüğü üzerinde denetim sağladı.⁵⁶

Töton Şövalyeleri ilk başlarda Litvanyalıları dize getirmesi için Polonya dukleri tarafından davet edilmişlerdi. Ama Prusya'nın Litvanya dili konuşan bölgesinin Tötonlar tarafından işgal edilmesinin başka bir sonucu oldu. Daha doğudaki Litvanyalılar bir direniş bloğu oluşturmak için başkent Vilnius'ta hüküm süren bir Grandük yönetiminde birleştiler.⁵⁷ Dahası devam etmekte olan Töton saldırıları, Katolik Polonya ile pagan Litvanya'yı birbirine yakınlaştırmıştı. Ayrıca bu ittifak ile Altın Orda devletinin batıya doğru ilerlemesine karşı iyi bir savunma oluşturulacağı düşünülmüştü. Hatta bunun için 1325'te Kazimir, Litvanya grandükünün kızı Aldona ile evlenmişti. Aldona, evliliği sırasında Hristiyan oldu fakat Litvanyalılar bir süre daha geleneksel pagan inançlarını sürdürdüler.⁵⁸

Polonya ile Litvanya arasındaki bu yakınlaşma yaklaşık yarım asır sonrasında çok daha ileri bir boyuta taşındı. Polonya dukleri Litvanya grandükü Jagiello'ya, eğer düşes Jadwiga'yla evlenirse Polonya ve Litvanya kralı olabileceğini bildirdiler. Böylece hem Tötonların hem de Moğolların saldırısına karşı direnebilecek güçlü bir ülke ortaya çıkacaktı.⁵⁹

Aslında bu, Büyük Üstat Konrad Zöllner'in (1382-1390) de arzuladığı bir şeydi. Çünkü pagan inanca sahip Jagiello Hristiyan olacaktı. Ancak devamında ortaya çıkacak siyasi birlikteliğin Töton Şövalyeleri için çok kötü olacağını bildiğinden dolayı buna karşı çıktı. Fakat sonuç değişmedi ve evlilik gerçekleşti. Sonrasında Jagiello Hristiyan olmuş ve Wladislaw ismini almıştır. Bu değişiklik hem 1385'te Litvanya ve Polonya tahtlarının birleşmesine hem de Litvanya'nın Hristiyanlaşmasına kapı açmıştır.⁶⁰ Hatta devamında Baltık bölgesindeki Hristiyanlaştırma çalışmaları hız kazandı. Bu olay aslında Töton Şövalyeleri için Polonya ve Litvanya'nın birleşmesinden daha olumsuz bir sonuç doğurmuştu. Çünkü Litvanya'nın Hristiyanlaşmasıyla bölgedeki din değiştirme çalışmaları bitmiş ve dolayısıyla da Töton Şövalyelerinin misyonu son bulmuş oluyordu.⁶¹ Fakat tarikat zaten çoktandır dini amacın ötesinde yayılcı politikalar izlemekteydi. Örneğin Töton Şövalyeleri, üç İskandinav ülkesinin (Danimarka, Norveç, İsveç) 1397'de Kalmar Birliği altında birleşmesinden bir yıl sonra Katolik olmalarına rağmen Gotland'ı işgal etmişti.⁶²

Fakat XV. yüzyıl başlarından itibaren tarikat zayıflama sürecine girmişti. Aynı dönemde Polonya-Litvanya devleti hızla geliştirmekteydi. Bu durum haliyle tarafları büyük bir savaşa tutuşmaya zorlamaktaydı. Özellikle Töton Şövalyelerinin iki bölgeyi Polonya-Litvanya devletine kaptırması tarikat açısından kabul edilemez bir durumdu. Bunlardan birincisi Pomeralya bölgesinin Polonya'nın eline geçmesidir ki bu bölge Töton Şövalyeleri için oldukça önemlidir. Buranın kontrollerinden çıkmasından sonra tarikatın Alman İmparatorluğu ile irtibatı kopmuştur. İkinci büyük kayıp ise Samogatya'nın Litvanya'nın eline geçmesidir. Bunun neticesinde de Töton Şövalyelerinin elindeki Prusya ile Livonya'nın irtibatı koptu.⁶³

Nihayet taraflar arasında savaş kaçınılmaz olmuştu. Töton Şövalyeleri ile Litvanlar, Çekler, Rutenler ve Ulahların da desteklediği Polonya-Litvanya ordusu 15 Temmuz 1410'da Grünwald (Tannenberg yakınlarında) denilen yerde karşılaştılar. Yapılan savaş neticesinde Töton Şövalyeleri ağır bir yenilgi yaşamışlardı. Savaş sırasında Büyük Üstad Ulric von Jungingen (1407-1410) dâhil olmak üzere Şövalyelerin yarısı öldürüldü. Yaklaşık 14.000 kişiden oluşan diğer yarısı, esir alındı.⁶⁴

⁵⁶ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 607.

⁵⁷ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 609.

⁵⁸ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 610.

⁵⁹ Bauer, *Rönesans Dünyası*, s. 610.

⁶⁰ Munro, *The Teutonic Order*, 15.

⁶¹ Orvis, *A Brief History Of Poland*, s. 51.

⁶² Colin McEvedy, *Otaçağ Tarih Atlası*, Çev: Ayşen Anadol, Sabancı Üniversitesi, İstanbul, 2004, s. 90.

⁶³ William Urban, *The Teutonic Knights A Military History*, Greenhill Books, London, 2003, s. 195.

⁶⁴ Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011, s. 448.

Bu savaş öyle kanlı geçmiştir ki Grünwald'da inşa edilen bir şapelin bahçesine ölenlerin için bir anıt dikilmiştir. Sonuç olarak Baltık'taki Alman ilerlemesi durmuş ve Töton Şövalyelerinin altın çağı son bulmuştu. Grünwald'daki zaferlerinin hemen ardından Polonya ordusu Töton Şövalyelerinin merkezi olan Marienberg'e doğru yürüdü ve burayı kuşattı. Tötonlar, Polonya kralı ile anlaşmaya varmak istediler ancak sonuç alamadılar. Nitekim 57 gün süren direnişin ardından şövalyeler kuşatmayı geri püskürtmeyi başardı. Akabinde bir dizi savaş daha yaşandı ve en sonunda bir antlaşmaya vardılar.⁶⁵ Antlaşma neticesinde Töton Şövalyeleri Polonya'daki bütün topraklarını kaybetti. Böylece ellerinde sadece doğu Prusya kalmış oldu.⁶⁶

Töton Şövalyeleri dışarıda bu saldırılarla mücadele ederken içeride daha büyük bir tehdit ortaya çıkmıştı. Bu tehdit, Bohemya'da John Huss'un başını çektiği itikadi öğretiydi. Öyle ki tarikat mensubu birçok şövalye Huss'un görüşlerini benimsemişti. Akabinde bu kişiler ya tarikattan ayrıldılar veya zorla kovuldular. Ancak tartışmalar tarikat içinde büyümeye devam etti. Sonunda 1413'te Büyük Üstat Heinrich Plauen (1410-1413) görevden alındı ve tutuklandı. Olaylar öyle bir hal aldı ki tarikat içinde büyük bir kesim Huss'un takipçilerine az veya çok sempati duymaya başlamıştı. Nitekim 1415'te toplanan Konstanz Konsilinde Töton Şövalyelerinin toptan fesh edilmesi yönünde talepler bile dile getirilmeye başlandı. Bu talep reddedildi ancak sonraki süreçte tarikat içindeki Huss yanlılarına yönelik büyük bir tahkikat ve baskı dönemi başladı.⁶⁷

6- Tarikatın Zayıflaması ve Dağılması

On beşinci yüzyıl ortalarına gelindiğinde halkın da Töton Şövalyelerine karşı güveni azalmış ve hoşnutsuzluklar baş göstermeye başlamıştı. Bunun en büyük sebebi ise artan vergilerdi. Öyle ki 1454'e gelindiğinde sırf bu yüzden bir isyan zuhur etti. Bu sırada Polonya kralı IV. Kazimir (1440-1492) bu fırsatı değerlendirdi ve Töton Şövalyeleri üzerine tekrar harekete geçmesiyle On Üç Yıl Savaşları (1454-1466) denen bir savaşlar dizisi başladı. Savaşın başlamasından sonra telaşlanan Büyük Üstat Ludwig von Erlichshausen (1450-1467) başkent Marienberg'e çekildi. Kazimir ilerlemesini sürdürürnce Büyük Üstat, Danimarka, İsveç ve Macaristan krallarından yardım istedi. Danimarka ve İsveç, dominyonlarından gerekli desteği alamadıklarından dolayı yardımcı olamayacaklarını belirtirken, Macaristan kralı Osmanlıların Avrupa'daki ilerlemesi ile mücadele etmekle meşguldü. Ayrıca kendisine bağlı olan Bohemya'daki dini sorunlar da devam etmekteydi. Sonuç olarak şövalyeler yalnız kaldılar. Dahası şövalyelere bağlı paralı askerler de ücretlerini alamamaktan yakınmaktaydılar. Durumun vahametini gören Büyük Üstat, başkenti Marienberg'den taşıyıp daha emniyetli gördüğü Königsberg'e yerleşmeye karar verdi. Çok geçmeden de Marienberg Kazimir'in eline geçti. Şövalyeler kısa süre sonra burayı tekrar ele geçirse de 1460'ta yine kaybettiler.⁶⁸

1466'da yapılan Thorn antlaşması Töton Şövalyeleri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu antlaşma ile tarikatın büyük üstadı artık Polonya kralının vassalı olmuş ve bağımsızlığı sınırlanmıştı.⁶⁹ Batı Prusya, Polonya'ya bağlı özerk bir eyalet olurken, Doğu Prusya ve Livonya, Polonya'nın hâkimiyetini tanımakla birlikte Tötonların denetimi altında kaldı.⁷⁰ Königsberg onların başkenti olarak kaldı. Kılıç Kardeşliği tarikatı bu antlaşmayı kabul etmedi ve Töton Şövalyelerinden ayrıldığını ilan etti. Sonrasında Alman Diyet'indeki Töton Şövalyelerinin büyük üstadının yerine o geçti.⁷¹

1511'de büyük üstat seçilen Hohenzoller ailesinden Albert von Brandenburg, Polonya'ya karşı İmparator'dan yardım talebinde bulunarak son bir mücadeleye girişmeyi düşündü ancak bundan sonuç

⁶⁵ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 285.

⁶⁶ Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 124.

⁶⁷ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 286.

⁶⁸ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 287.

⁶⁹ McEvedy, *Ortaçağ Tarih Atlası*, s. 94.

⁷⁰ Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, s. 448.

⁷¹ Orvis, *A Brief History Of Poland*, s. 95.

alamadı. Bunun üzerine Büyük Üstat artık Polonya kralı ile dostane bir politika sürdüreceğini ilan etti. Bu arada çözülme hala devam etmekteydi. Son olarak 1521’de Livonya bağımsızlığını ilan etti.⁷²

Töton Şövalyeleri için son darbeyi Martin Luther’in öğretileri vurmuştu. XVI. yüzyıl başlarında Luther’in öğretileri Prusya ve Alman prensliklerinde hızla yayılmaya başlamıştı. Bu süreçte Büyük Üstat da bu öğretilerden etkilenmiş olsa gerek ki 1522’de Wittenberg’de Luther ile görüştü. Bu görüşme sırasında Luther ona tarikatın kurallarının ne şekilde saçma olduğunu izah etti. Aslında yeminlerinin geçersiz olduğunu ve evlenebileceklerini, ayrıca kendi mülklerine de sahip olabileceklerini bildirdi. Bu fikirler oldukça cazip gelmiş olsa da Üstat Albert bu akımla mücadele etmeye çalıştı. Ancak pek başarılı olamadı. İlk olarak Sambia piskoposu ve aynı zamanda tarikatın Prusya sorumlusu Luther’in safına geçerken, onu ileri gelen başka üyeler de izledi. 1525’te Protestanlık tarikat içinde öyle güçlenmişti ki artık Büyük Üstat Albert de direnmeyi bıraktı ve çalışmalarda bulunması için Luther’den misyoner talep etti. 1525’te Polonya kralı Kracov ile buluşan Albert, Töton Şövalyelerinin liderliğinden istifa ettiğini, bundan böyle kendisinin Prusya dükü unvanını aldığını bildirdi.⁷³ Kısa süre sonra da Luther’in tavsiyesine uyarak evlenmeye karar verdi ve Danimarkalı prenses Dorothea ile nikâh kıydı. Akabinde birçok şövalye onu takip etti ve evlendi. Bu süreçte Avrupa’daki St. John tarikatından da Protestanlığa geçenler olmuştu. Ancak St. John Şövalyelerinin önce Rodos’ta sonrasında da Malta’da izole bir şekilde varlıklarını sürdüren üyeleri inançlarını muhafaza ettiler. Bundan dolayı da Töton Şövalyelerinin bazı üyeleri Katolik inanca sadık kalan St. John Şövalyelerinin safına geçti.⁷⁴

Her ne kadar birçok şövalye tarikattan ayrılrsa da hatırı sayılır miktardaki üye tarikatın varlığını sürdürmekten yanaydı. Öncelikle 1525’te merkezlerini Württemberg’de Mergentheim’a (Güney Almanya) taşıdılar. 1527’de burada yaptıkları bir toplantıda Walter von Cronberg’i büyük üstat olarak seçtiler. İleriki dönemlerde zuhur eden din savaşlarında bu şövalyeler Katoliklerin yanında Protestanlara karşı mücadele etti. XVI. yüzyılda Papalığın öncülüğünde St. John Şövalyeleri ile birleştirilme girişimleri olsa da her iki tarafın şiddetle karşı çıkmasından dolayı sonuç alınmadı. Devam eden süreçte tarikatın askeri özelliği ikinci planda kaldı ve kuruluş döneminde olduğu gibi daha çok hastane hizmetleri ile ön plana çıktı. XVIII. yüzyıl başlarından itibaren Töton Şövalyeleri artık tamamen tarih sahnesinden çekilmeye başladı. 1701’de Prusya krallığının ilanı ile birlikte birçok haklarından yoksun kaldılar. 1809’da ise Napolyon tarafından tarikata resmen son verildi.⁷⁵ Tarikat, muhtemelen artan Alman milliyetçiliğinin de tesiriyle 1809’dan sonra Viyana merkezli olarak nostaljik bir şekilde varlığı sürdürülmeye çalışılsa da bir hayır kurumu olmaktan öte kayda değer bir varlık gösterememiştir. Hatta bu faaliyetleri günümüze kadar devam etmektedir.

B - Kurumsal Yapısı

1- Sosyal ve Sınıfsal Yapısı

Tarikat temelde iki sınıftan müteşekkildi. Birinci gruptakiler şövalyeler, ikinci gruptakiler ise din adamlarıydı. Bunların dışında hizmetliler ve tüccarlar gibi muhtelif yardımcı unsurlar da bulunmaktaydı. Tarikata şövalye olarak sadece soylular katılabilirlerdi. Soyluların dışındaki Almanlar ise din adamı olarak hizmet verebilirlerdi.⁷⁶ Az da olsa başka kavimlerden de tarikatta hizmet edenler bulunmaktaydı. Örneğin Bizans’ta paralı askerlik yapmakta olan Peçenek Türklerinden bir grubun, büyük mareşalin (büyük üstattan sonra gelen komutan) emrinde Töton Şövalyelerine hizmet vermesi dikkatimizi çekmektedir. Ki bu yüzden bu gruba Turcoples denmekteydi. Özellikle XIII. yüzyılda

⁷² Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 289.

⁷³ Albret, Lutherci olduktan sonra Prusya’nın ilk Alman dükü oldu. Böylece Töton Şövalyelerinin sahip olduğu topraklarda XIX. yüzyılda Alman ulus devletinin baş aktörü olacak Prusya devletinin temelleri atılmış oldu. Bkz. Mary Fulbrook, *Almanya’nın Kısa Tarihi*, Çev. Sabri Gürses, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 38.

⁷⁴ Munro, “The Teutonic Order”, s. 18; Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 290.

⁷⁵ Munro, “The Teutonic Order”, s. 19; Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 291.

⁷⁶ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 267.

büyük üstadın birçok hizmetlileri bu sınıftan seçilmekteydi. Fakat XIV yüzyıl başlarından sonra kayıtlarda “Turcoples” ifadesine pek rastlanılmamıştır.⁷⁷

Diğer askeri tarikatlarda olduğu gibi Töton Şövalyelerinde de hiyerarşi çok önemliydi. Birçok konuda olduğu gibi kurumsal yapılanmada da Tapınak Şövalyeleri ve St. John Şövalyelerinden etkilenmişlerdi. Ancak hepsinin de temelinde VI. yüzyılda kurulmuş olan Benedikten tarikatının teşkilatlanması yatmaktadır. Töton Şövalyelerinin diğer tarikatlardan en önemli farkı merkezi yönetime oldukça fazla önem vermesiydi. En baştaki kişiye “büyük üstat” (hochmeister) derlerdi. Ömür boyu görevde kalmak üzere seçilen bu kişiler, askeri, idari, dini ve adli yönden en üst düzey görevlilerdi. Onları seçen kurul, tarikatın üst düzey on üç kardeşinden oluşmaktaydı. Her ne kadar kanun kitaplarında net bir şekilde belirtilmemiş olsa da büyük üstat seçilecek olan kişiler, tövbe etmiş olsa dahi geçmişte zina ve hırsızlık suçlarına bulaşmamış olmalıdır.⁷⁸ Büyük üstat, Montfort kalesinde ikamet etmekteydi. Burası 1271’de Baybars komutasındaki Memlüklü devletin eline geçince büyük üstat bu kez Akka’ya taşınmıştı.

Organizasyon şemasında büyük üstattan sonra “büyük mareşal” (ordensmarschall) denen görevli yer alırdı. Bunlar tarikatın askeri lideri olup savaşta komutanlık etmelerinin yanı sıra hemen hemen her konuda büyük üstada vekâlet edebilirlerdi. Ayrıca üretimi ve satın almayı da onlar denetlerdi. Bu kişileri diğer üst düzey görevliler gibi bir çeşit bakan olarak tanımlayabilecek olsak da bunlar daha ziyade başbakan gibi bir konumda olup fiilen tarikatın iki numaralı ismiydi. Hazinedar (tresler) denilen görevli ise isminden de anlaşılacağı üzere mali işlerden sorumluydu. Ancak hazineye üç tane kilit olurdu. Birincisi büyük üstatta, ikincisi büyük mareşalde üçüncüsü ise hazinedarda bulunurdu. Böylece ödeme yapılacağı zaman her üçünün de onayı gerekmektedir.⁷⁹ Büyük Hasta Bakıcı (spittler) ise Akka’daki hastaneden mesuldü. Levazımatçı (trapier), ibadethanelerde giyilecek olan kıyafetlerin tedarik edilmesinden ve bunların uygun olup olmamalarından sorumluydu. Son olarak tarikat, Doğu Avrupa’da etkin olmaya başlayınca buralarda “eyalet üstatları” (landkomturei) denilen bir unvan daha kullanılmaya başlandı. Büyük üstattan sonra zikrettiğimiz bütün bu üst düzey kişiler, göreve belirli bir süreliğine getirilir fakat uygun görülmesi durumunda tekrar seçilebilirlerdi.⁸⁰

Şövalye adayı on beş yaşından büyük ve mutlaka savaşabilecek fiziki yeterlilikte olmalıdır. Ancak yetiştirmek amacıyla daha küçük yaşta çocukları kabul ettikleri olurdu. Bu çocuklar on beş yaşına gelince yemin ederek tarikata girerdi.⁸¹ Küçüklükten itibaren savaş eğitimi almış soylu kişilere öncelik verilmekteydi. Tarikata girmek için soyluluk esas olmasına karşın bu kaide tam anlamıyla ancak Büyük Üstat Dietrich Altenburg’tan (1335-1341) sonra uygulanabilmiştir. Soylu olmayan tarikat üyelerine “yarım kardeş” (halbbruder) denilirdi. Bunlar yarım haç ile sembolize edilirdi. “Arkadaş” (familars) diye tanımlanan bir grup daha bulunmaktaydı. Genellikle soylu ailelere mensup bu kişiler tarikatın hizmetkârı ve destekleyicisi olmakla birlikte tam anlamıyla tarikat mensubu değillerdi. Örneğin bu kişiler tarikata girdiklerinde evlidirler. Sonrasında yine evli olarak yaşamlarını sürdürmeye devam ederlerdi. Töton Şövalyelerinde kadınlar da tarikata üye olabilirlerdi. Bunların tarikat içindeki unvanları “yarım kız kardeş” (halbschwester) tir. Tarikat içindeki vazifelerinin başında hastanelerdeki muhtelif görevler gelmektedir.⁸²

Hiç kimse mevcut üyelere en az birisinin referansı olmadan tarikata giremezdi. Hatta bu durum söz konusu kişinin de hazır bulunduğu haftalık toplantıda duyurulmalıdır. Akabinde oradakiler adaya dini inancı, ekonomik durumu, sağlık durumu ve evlilik gibi çeşitli konularda sorular sorarak kanaatlerini oluştururlar.⁸³ İlk dönemlerde tarikata yeni üye kabulünde yaklaşık bir yıllık bir deneme

⁷⁷ Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 338.

⁷⁸ Indrikis Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights: A Study of Religious Chivalry (Doctor of Philosophy)*, University of Pennsylvania, Michigan, 1969, s. 327.

⁷⁹ Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 329.

⁸⁰ Munro, “The Teutonic Order”, s. 12; Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 269.

⁸¹ Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights: A Study of Religious Chivalry*, s. 176.

⁸² Munro, “The Teutonic Order”, s. 12-13.

⁸³ Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 333.

süresi uygulanmaktaydı. 1221 yılına kadar devam eden bu uygulamaya göre söz konusu üye adayı o bir yıllık zamanı başarılı bir şekilde tamamlarsa tarikatın asil üyesi olarak kabul görürdü. Ancak bu kural Haçlı seferlerine bilfiil katılanlar için uygulanmazdı.⁸⁴ 1221'den sonra ise muhtemelen tarikatın Doğu Avrupa'da genişleme sürecine girmesi ve de buna bağlı olarak çok fazla insan kaynağına gereksinim duyması hasebiyle uygulanmamıştır. Kişinin tarikata üyeliğinin kesinleşmesi için son olarak mutlaka yoksulluk, evlenmeme ve sadakat konularında yemin etmesi gerekmektedir.

Töton Şövalyelerinin asil üyelerinin giydikleri ve onların aidiyetini ifade eden özel kıyafetler bulunmaktaydı. İlk olarak II. Frederick'in etkisiyle Papa III. Honorius'tan, üzerinde siyah bir haçın olduğu beyaz bir pelerin giyme imtiyazını elde etmişlerdi. O zamana kadar beyaz pelerinin sadece Tapınak Şövalyelerine ait imtiyazlı bir nişan olması hasebiyle bu durum Töton Şövalyelerinin onlara karşı bir zaferi anlamına gelmekteydi.⁸⁵ Ancak Tapınakçılar 1210'dan itibaren bu karara itirazlarda bulunmaya başladılar. Bu hususta çok fazla ısrarcı olunca 1211'de Papa, Töton Şövalyelerinin Tapınakçılarla aynı kıyafeti giymesini yasakladı. Hermann von Salza bu konuda direnmedi. 1218'e gelindiğinde ise yeni bir kıyafet oluşturdular. Siyah bir elbise ve üzerine de beyaz bir pelerin giymeye başladılar. Pelerinin üzerindeki haç tapınakçılarda olduğu gibi kırmızı değil siyahtı. Pelerinin de sol tarafında aynı şekilde siyah bir haç⁸⁶ bulunurdu. Tapınakçılar, Töton Şövalyelerinin yeni tasarlanan kıyafetleriyle de alakalı olarak Papa III. Honorius'a şikâyetlerde bulundularsa da sonuç elde edemediler. Akabinde 1221'de Papa, Töton Şövalyelerinin son tasarlanan giyim şeklini onların resmi kıyafetleri olduğunu ilan etti. Tapınakçılar yine de direnmeyi sürdürdüler ve her fırsatta bu hususta Töton Şövalyelerini tacize devam ettiler. 1230'da Papa IX. Gregory Tapınakçıların kıyafet konusunda Töton Şövalyelerini rahatsız etmelerini yasakladı. Bu arada St. John Şövalyeleri de benzer kıyafetleri giydikleri için tartışmaya onlar da katıldı. Böylece bu konu 1258'de yapılan bir mutabakata kadar devam etti. Daha doğrusu Tapınakçılar ve St. John Şövalyeleri, Kuzey'de üst üste başarılar elde ederek itibarı iyice artmış olan Töton Şövalyelerinin gücünü kabul etmek zorunda kaldı.⁸⁷

2- Kuralları

Töton Şövalyelerinde, diğer tarikatlarda olduğu gibi özel kurallar bulunmaktaydı. Bunlara “Die Regel” yani “Kural” derlerdi. Söz konusu kaideler listesinin ilk olarak 1198'de oluşturulduğu ileri sürülmektedir. Bu listenin içeriği hakkında maalesef kesin bilgiye sahip değiliz. Çünkü günümüze, listenin 1198'deki halinin yazılı olduğu bir belge ulaşmamıştır. Ayrıca kuralların şartlara göre sürekli değiştirilmesi de bir diğer gerekçedir.⁸⁸ Bilinen bir gerçek vardır ki Töton Şövalyeleri genel olarak 1244'e kadar mevzuat hususunda hemen hemen tamamıyla Tapınak Şövalyelerini takip etmişlerdir. 1244'ten itibaren ise Papadan aldıkları izinle kendilerine has; daha özel kurallar uygulamaya başlamışlardır.⁸⁹ Buna rağmen öz itibarıyla Tapınakçıların kurallarından çok da fazla uzaklaşmamışlardır.

Töton Şövalyelerine tarikat kurallarıyla bağlantılı bilinen ilk metin Büyük Üstat Gerhard von Malberg dönemine ait olup 1244 tarihlidir. Kurallara ait en eski el yazması ise tarikatın büyük komutanlarından Eberhard von Sayn tarafından hazırlanmış 1264 tarihli bir metindir. Onlar bu derlemeye “Ordenbuch” yani “Tarikatın Kitabı” derlerdi. Bu el yazmasındaki kurallarda net bir şekilde Dominiken ve Fransisken tesiri de görülmektedir.⁹⁰ Ancak bunu tamamen kendi yaşam

⁸⁴ Munro, “The Teutonic Order”, s. 12.

⁸⁵ Frale, “Şövalye Tarikatlarının Doğuşu”, s. 62.

⁸⁶ Sonraları bu haçın demirden oluşturulmuş hali bir Alman savaş alameti olarak kabul görmüştür. Hatta 1813'te Kral Friedrich Wilhelm, Napoleon Bonapart'a karşı giriştiği mücadelede bu haçı kullanmıştır. Burada demir, gücü simgelemektedir. Yani “demir gibi güçlü adamlar” için demirden bir simge. Munro, “The Teutonic Order”, s. 6; Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 323.

⁸⁷ Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 323.

⁸⁸ Munro, “The Teutonic Order”, s. 5.

⁸⁹ Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights: A Study of Religious Chivalry*, s. 61.

⁹⁰ Zacour & Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, s. 325.

tarzlarına göre uyarlamışlardır. Örneğin Dominiken ve Fransisken tarikatları paraya hiçbir şekilde değer vermezken Töton Şövalyeleri aksine ticarete oldukça ilerlemişlerdir.

Diğer manastır yapılanmalarında olduğu gibi evlenmeme veya hiçbir kadınla ilişkiye girmeme hususundaki yeminlerinde oldukça sert bir tutum içinde olup tarikat var olduğu müddetçe bu kural devam etmiştir. Hatta kendi öz annesinin bile tarikat üyesi bir kişiyi öpmesine müsaade edilmezdi. Ayrıca mülk edinmeleri de yasaktı. Böylece bütün yaşamlarını ve amaçlarını tarikatın hizmetine sunmuşlardır. Özel hayat diye bir kavrama sahip değillerdi. Öyle ki yaşadıkları odanın kapısı bile daima açık olurdu. Böylece dışarıdan gelen geçen onların her an ne yaptığını görebilmekteydi. Altın ve gümüş başta olmak üzere hiçbir şekilde değerli takılara önem vermezler ve oldukça mütevazı bir yaşam sürerlerdi.⁹¹ Bunun bir uzantısı olarak gösterişten ve öne çıkmaktan kaçınırlardı. Nitekim o dönem şövalyeler arasında yaygın olan müsabakalara veya turnuvalara katılmazlardı. Kardeşlik ve sadakat oldukça önemlidir. Tarikata girerken başta büyük üstat olmak üzere kardeşlerine ölümüne sadık kalacaklarına dair yemin ederlerdi.⁹²

Tarikat hem bu kuralların işleyişi hem de muhtelif çalışmalarını yürütmek için üç çeşit toplantı düzenlerlerdi. Bunlardan birincisi Pazar günleri icra edilen haftalık toplantılardı. Bu toplantılar küçük nitelikte olup her birim kendi içinde yapmaktaydı. Toplantıda kardeşler birbirlerini dinler, günlük ve dini yaşama dair sorunlar ele alınır. Ayrıca suç işlemiş olan üyelerin cezaları belirlenirdi. İkinci toplantı ise yıllık olup 14 Eylül'de büyük üstadın ikamet ettiği yerde yapılırdı. Eyaletlerden gelen üst düzey görevlilerin de katıldığı bu toplantıda görev teslimleri ve genel bilgilendirmeler yapılırdı. Üçüncü toplantı ise sadece büyük üstat seçen kurulun katıldığı toplantıdır. Bunlar büyük üstadın ölmesi durumunda yeni üstadı seçmek için icra edilirdi.⁹³

C - Ekonomi ve İskân Faaliyetleri

Töton Şövalyeleri, Prusya'da varlık gösterdiği ilk dönemlerde her ne kadar tam bir devlet gibi görülmesi de aynı bölgede uzun süre siyasi faaliyet yürütünce haliyle bir devletin yapması gereken görevleri de üstlenmek zorunda kalmıştır. Bunların başında yolların bakımı, nehirlerin ıslah edilmesi ve yeni yerleşim yerlerinin oluşturulması gelmektedir.⁹⁴ Sağlık hizmetleri ise zaten onların uzmanlık alanıydı. Cluny, St. John, Fransisken ve Dominiken tarikatları gibi manastır ve kilise hastaneleri kurmuşlardır.⁹⁵

Tarikat Baltık bölgesinde şehirleşme alanında çok mesafe kat etmişti. Prusya'da 55 tahkim edilmiş büyük şehir, 48 kale ve 19.008 tane kasaba veya köy kurmuşlardı. Büyük şehirlerin nüfusunun XIV. yüzyılda çok fazla olduğu düşünülmektedir. Öyle ki 1352'deki veba salgını sonrasında Danzig'te 13.000, Thorn'da 4.000, Elbing'de 6.000 ve Königsberg'de 8.000 kişinin öldüğü kayıtlarda yer almaktadır. 1427'de yaşanan başka bir salgında ise toplamda 81.746 kişi ölmüştü. Bazı hesaplamalara göre o dönem Prusya'nın nüfusunun iki milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu nüfusun büyük çoğunluğu Alman'dı. Çünkü yerel halk uzun savaşlarda ve iç çatışmalarda ya yok olmuş veya daha uzaklara kaçmak zorunda kalmıştı.⁹⁶

Şehirleşmenin yanı sıra tarım alanları açılmasında da büyük çalışmalar yapmışlardır. Ormanları kesip, bataklıkları kuruttular ve su kanalları inşa ettiler. Bu çalışmalar özellikle 1280'lerden itibaren artmış ve büyük bir iskân dalgasına dönüşmüştür. Sadece o dönemde 1200 civarında köy kurulmuştur. Bu süreçte Prusyalılardan asi ve başıboş bir şekilde hareket edenler serf haline getirilmiş ve zorunlu iskâna tabi tutulmuştur. Buna ilaveten batıdan çok sayıda Alman getirilerek buraya yerleştirilmiştir.

⁹¹ Paul Lacroix, *Military and Religious Life in The Middle Ages and at the Period of The Renaissance*, Chapman and Hall, London, 1874, s. 194.

⁹² Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 334.

⁹³ Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 331.

⁹⁴ Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 124.

⁹⁵ Serdar, *Geç Ortaçağ Avrupa'sında Hastaneler ve Tıp Eğitimi*, s. 210.

⁹⁶ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 284-286.

Fakat insanların çoğu bu kadar uzaklara yerleşmekten kaçındığı için bölgedeki yerel nüfusun yerleşik düzene geçirilmesi için de büyük gayret gösterildi. Ancak bu süreçte Töton Şövalyelerinin hâkim oldukları alan genişledikçe ve kavimlerin çeşitliliği arttıkça bu onlar için daha karmaşık sorunlara zemin hazırlamıştır.⁹⁷

Töton Şövalyeleri bölgedeki iskân faaliyetlerini sürdürürken bunu gelirlerini artırarak desteklemek istemişler ve bunun için birçok alanda girişimlerde bulunmuşlardır. Toprakları kiraya vermişler ve düzenli bir vergi sistemi kurmuşlardı. Balıkçılık, avcılık, madencilik ve değirmencilik faaliyetlerini hem desteklemişler hem de kontrol altında tutmuşlardı. Tarikat yönetimi üretim yapılmayan tesisleri ya bizzat kendileri işletmiş, ya da müstecirlere belirli bedeller karşılığında bu haklarını devretmişlerdi. Bunların yanı sıra ormandan kereste, post ve kürk elde etmekteydiler. Tarımsal gelişmeler neticesinde XIV. yüzyılda Vistül havzası artık Kuzey Avrupa'nın tahıl ambarları arasında yerini almıştı.⁹⁸ Avcılık, şövalyeler için temelde bir eğlence ve spor faaliyeti olmasına karşın Töton Şövalyelerinin bu amaçla avcılık yapmaları yasaklanmıştı. Ancak yiyecek ve giyecek gibi ihtiyaçlar için avcılığa müsaade edilmişti.⁹⁹ Muhtemelen bu ruhsattan yola çıkılmış olsa gerek ki ilerleyen dönemlerde daha sistematik bir şekilde avcılığı ekonomik bir araca dönüştürmüşlerdi. Kurt, ayı ve geyik en fazla tercih edilen av hayvanlarıydı.¹⁰⁰ Balıkçılıkta da ilerlemişlerdi. Öyle ki İsveç kıyılarında ayak basacak bir yer elde etmişler ve Skania Yarımadası'nda ringa balıkçılığında söz sahibi olmuşlardı.¹⁰¹

Yapılan üretim, halkın tüketebileceğinden daha fazla olunca bunun ticaretini yapmaya başladılar. Elde edilen ürünlerin satılması sırasında tarikat bizzat görev almış, adeta bir tüccar veya armatör haline gelmiştir. Bu ihracat esas olarak İskandinavya, Alçak Ülkeler ve Britanya Adaları'na yönelmiştir.¹⁰² Ticari çalışmalarında Papalıktan da destek görmüşlerdi. 1263'te tahıl ticareti yapabilmeleri hususunda Papadan özel bir izin almışlardı. Ancak sonrasında tahılla sınırlı kalmadılar ve kehribar, kumaş, bakır, demir, kereste, tuz, gümüş, şarap, mum, şahin, kürk, at gibi muhtelif ürünlerin ticaretinde söz sahibi oldular.¹⁰³

Töton Şövalyeleri dış ticarete Hansa tüccarları ile tam bir ittifak halinde çalışmaktaydı. Hatta Hansa Birliğinin güçlenmesindeki en büyük etkenler arasında Töton Şövalyelerinin sunmuş oldukları askeri güvence ve ticari çalışmalar yer almaktadır.¹⁰⁴ Tarikat lideri aynı zamanda Hansa Birliğinin bir üyesiydi. Hansa da bütün bunların karşılığında tarikata Baltık mallarının en eskilerinden olan kehribar ticaretini elinde tutma hakkını tanımıştı.¹⁰⁵ Bu ittifak İngiltere'de çok daha net bir şekilde görülmekteydi. Nitekim XIII. yüzyılda İngiltere'de yün ticareti Tötonik - Hansa ittifakının tekeline girmişti.¹⁰⁶ 1388'de, büyük üstadın emriyle iki şövalye İngiltere'de ticari faaliyetleri düzenlemek için çalışmalarda bulunmuştu. 1409'da Töton Şövalyeleri ve İngiltere kralı arasında ikinci bir ticari antlaşma imzalandı.¹⁰⁷ Tarikat kazandığı parayı da kredi yoluyla işletmiş ve katı bir kreditor olma şöhretine erişmiştir.¹⁰⁸ Öyle ki Hansa Birliği bankacılık ve kredi sistemini Töton Şövalyelerinden kopyalamıştır.¹⁰⁹

⁹⁷ Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 123; Munro, "The Teutonic Order", s. 14.

⁹⁸ Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 124.

⁹⁹ Zacour & Hazard, "The Teutonic Knights in the Crusader States", s. 334.

¹⁰⁰ Munro, "The Teutonic Order", s. 14.

¹⁰¹ Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 169.

¹⁰² Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 123.

¹⁰³ Munro, "The Teutonic Order", s. 14.

¹⁰⁴ Josef Fontana, *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*. Çev. Nurettin Elhüseyni, Afa Yayınları, İstanbul, 1995, s. 55.

¹⁰⁵ McEvedy, *Otaçağ Tarih Atlası*, s. 84.

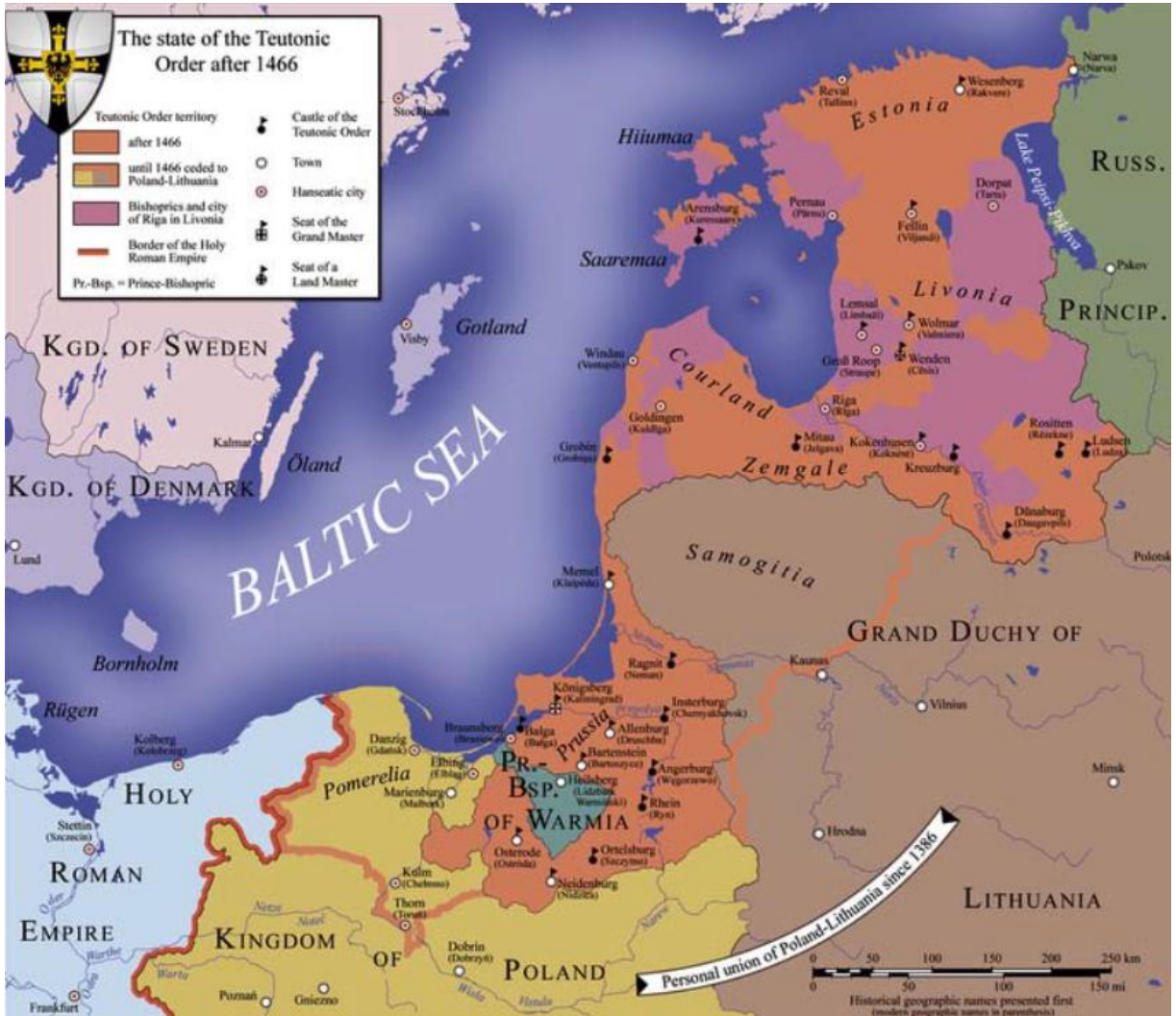
¹⁰⁶ Pirenne, *Ortaçağ Avrupasının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s. 173.

¹⁰⁷ Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 283.

¹⁰⁸ Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I*, s. 124.

¹⁰⁹ Munro, "The Teutonic Order", s. 14.

Bütün bu çalışmalar haliyle belirli ticari düzenlemeleri zorunlu kılmaktaydı. Töton Şövalyeleri kanun ve merkezi yönetim hususunda o kadar iyi bir düzey yakaladılar ki bazı araştırmacılar tarafından ilk modern devlet olarak kabul edilmektedir. Bilhassa Büyük Üstat Winrich von Kniprode (1352-1382) döneminde zirveye ulaştılar.¹¹⁰ Özellikle ticaretle ilgili yasaların şekillenmesinde Hansa Birliğine bağlı şehirlerde uygulanmakta olan Lübeck yasalarının büyük katkısı olmuştur. Bu yasalar başta korsanlık olmak üzere ticari faaliyetleri engelleyici her türlü unsura karşı birlikte yaptırım uygulama ve işbirliği yapmayı getiriyordu.¹¹¹ İçeride üretimde istikrar sağlanması amacıyla işçi ücretleri sabit tutuldu. Ücretlerin ne artmasına ne de azalmasına izin verildi. Örneğin bir demirci veya marangozun bir yıllık ücreti 3,5 mark, serbest bir işçininki 1,5 mark, ev hizmetçisinininki 2 mark, hasta bakıcısınıninki ise 0,5 mark'tır. Yine alınan kararlar çerçevesinde efendi, kaçan serfini takip edip yakalama ve akabinde de kulağını delme hakkına sahiptir. Hasat dönemi boyunca serfler evlenemezdi.¹¹²

15. yüzyılda Töton Şövalyelerinin hakim olduğu alan.¹¹³

¹¹⁰ Munro, "The Teutonic Order", s. 14.

¹¹¹ Danold Matthew, *Otaçağ Avrupası*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 125.

¹¹² Woodhouse, *The Military Religious Orders*, s. 280.

¹¹³ <http://www.imperialteutonicorder.com/id23.html>

Kaynak

- Barbara Frale, “Şövalye Tarikatlarının Doğuşu”, *Ortaçağ - Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*, (Edit. Umberto Eco), Çev. Leyla Tonguç Basmacı, İstanbul, Alfa, 2014, Ss.496-500.
- Charles Tilly, *Zor Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu*, Çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.
- Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011.
- Colin McEvedy, *Otaçağ Tarih Atlası*, Çev: Ayşen Anadol, Sabancı Üniversitesi, İstanbul, 2004.
- Dane Munro, “The Teutonic Order”, *Journal of The Monastic Military Orders*, 2009, Ss. 1-24.
- Danold Matthew, *Otaçağ Avrupası*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988.
- F.C. Woodhouse, *The Military Religious Orders of The Middle Ages: The Hospitallers, The Templars, The Teutonic Knights And Others*, Pott, Young And Co., New York, 1879.
- George Vernadsky, *Rusya Tarihi*, Çev. Doğukan Mızrak, Egemen Ç. Mızrak, 2. Baskı, Selenge Yayınları, İstanbul, 2011.
- Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Herbert Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Osman Aydoğuş, Teori Yayınları, Ankara, 1985.
- <http://www.imperialteutonicorder.com/id23.html>
- <https://en.oxforddictionaries.com/definition/teuton>
- Indrikis Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights: A Study of Religious Chivalry (Doctor of Philosophy)*, University of Pennsylvania, Michigan, 1969.
- İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008.
- Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, Çev. Hanife Güven, Uğur Güven, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015.
- Josef Fontana, *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*. Çev. Nurettin Elhüseyni, Afa Yayınları, İstanbul, 1995.
- Julia Swift Orvis, *A Brief History Of Poland*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1916.
- Mary Fulbrook, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Çev. Sabri Gürses, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Michael Burleigh, *The New Cambridge Medieval Histor, Vol V*, (Edit: David Abulafia), Cambridge University Press. Cambridge, 2008, Ss. 743-753.
- Murat Serdar, *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler ve Tıp Eğitimi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- N. P. Zacour ve H. W. Hazard, “The Teutonic Knights in the Crusader States”, *The Impact of The Crusades on The Near East*, University of Wisconsin Press. Wisconsin, 1985, Ss. 315-378.
- Paul Lacroix, *Military and Religious Life in The Middle Ages and at the Period of The Renaissance*, Chapman and Hall, London, 1874.
- Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, Çev. Mehmet Morali, İstanbul, Alfa, 2014.
- Turaç Hakalmaz, *The Teutonic Order In Cyprus Ca.1197-1250*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Department of History İhsan Doğramacı Bilkent University, 2017.
- W. H. McNeill, *Avrupa Tarihinin Oluşumu*, Çev. Yusuf Kaplan, 2. Baskı, Külliyyat Yay., İstanbul, 2011.
- William Urban, *The Teutonic Knights A Military History*, Greenhill Books, London, 2003.